

ՐԱԺԱՅՈՒՄ ԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
 Պուշկարիոյ համար
 Տարեկան 12 ծր.
 Վեցամսեայ 6 »
 Արասահմանի համար
 Տարեկան 15 »
 Վեցամսեայ 8 »
 Եւեթիկայի համար
 Տարեկան 3 ծր.
 Վեցամսեայ 1.50 »
 ԳԱՆՏԻԿ ՎՃԱՐՆԵԼԻ
 Երևանցի սոցիալապետական
 կուսակցութեան համար 40 սանթիմ
 Կ. իսկ վերջին կուսակցութեան
 համար 20 սանթիմ Կ. կրեմլեան
 ակադեմիայի համար
 20 սանթիմ կրեմլայ.

Վառնայի համար ձեռք 10 սանթիմ

ՇԱՐՋՈՒՄ

R. P. Kalémecarian, Mechitharistengasse
 (Antriche)

Նամակ եւ դրամ դրկեյ
 իւր Եւանս հասցեկի
 W. 4
 Vienne

ОЩІЯ НА ВЪСТІЯКЪ
 «Шаржумъ»
 Варна
 Redaction du journal
 «Charjourn»
 Varna (Bulgarie)

Իրոսիակի կս չին տուի

Արասահմանի ձեռք
 (20 ՍԱՆԹԻՄ)

Պուշկարիոյ համար ձեռք
 = 15 ՍԱՆԹԻՄ =

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՂԱԲԱՎԱՆ ԵՒ ԳՐԱՎԱՆ

ՎԵՐ ՀՐԵՏԱԲԱՐՈՒԹԻՒՆ ԶՈՐԵՔՆԱԲԻ ԵՒ ՇԱՐՋՈՒՄ

ՇԱՐՋՈՒՄ

Ահեղ վայրկեանի մը մէջ ենք
 Ամէն կողմէն ահարկու վտանգ-
 ներ՝ հսկայ վիշապներու պէս
 գլուխին վեր ցցած՝ կսպանան
 կուլ տալ մեր ցեղին աւերակ-
 ները: Թուրքը իր հոգեվարքի
 յետին գալարումներուն մէջ,
 տեսակ մը վրիժառու թեամբ խե-
 լայեղ, յետին հարուածով մը
 թոպամահ կուլէ բնել: Մուշը,
 Հայաստանի սիրտը, արեան ճա-
 պաղիքներու մէջ կը թապալակի:
 Սասունը, արծիւներու այգի ան-
 մառչելի բոյնը, իր վերջնական
 քանդումին կը մերձենայ: Այս-
 թուան օր օրի հիւճելու վրայ է
 հարստահարութեան սահեղօրէն
 կը շարունակուի մը: մեր հայ-
 բնիքին ամէն կողմէն վրաշարժի
 ճարձատները կը հնչեն մահա-
 վանգերու տխրագանջ գանգիւ-
 րովը, ու հայութիւնը, տիպաս,
 կարծես կը խուլայ խորունկ քու-
 նով իր մահուան այս մերձաւոր,
 հանդիսականօրէն սարսափելի
 վայրկեանին: Արեւմտայն անլուր
 հրէշտային քստմեծի բանը
 տեղի պիտի ունենայ: հայիրը
 իրենց եղբայրներուն խողովո-
 մանը ականատես վկայ ըլլալէ
 յետոյ, պիտի թողուն որ հայ-
 բնիքի հողին վրայ անոնցմէ
 մնացած բեկորները, որոնք ցե-
 ղը պիտի վերակենցաղեն վերրոյ
 բոցին առոյգ յուսովութեամբ մը
 ջախջախուին ցրելու ցրելու ըլլան,
 ազգերու արձանատեարէն սրբե-
 լով հայ անունը:

Եթէ ասիկայ է՝ այս վճռական
 պահուն՝ հայուն նշանաբանը,
 հանդիսաւ և անդորր քուն կը
 մաղթեմ իրեն, իսկ թէ որ բու-
 րովին տարբեր բաղձանքներ
 կը յուզեն զինքը և ազատու-
 թեան քաղցրունակ իտէալին գի-
 նովութեամբը արբշխու սպասու-
 կան խոյանք՝ երան ընդվզող թա-
 վի կըզգայ իր մէջ: ժամ է որ
 շարժի:

Ժամ է որ բոլոր հայերը շար-
 ժին, անարգանքի նողկանքի
 ջախջախիչ կից մը տալով բոլոր
 ներքին ցնդի փնթի վէճերու,

կզուրտութեան խենդ ու խե-
 լաւ պառակտումներու և բոլոր
 աղբաւեր անձնականութիւննե-
 րու: Մեր պայքարէր գաղարուժը
 և անօգուտ անհեթեթ կռիւնե-
 րու աղմուկից ժամանցը կարգա-
 րանային եթէ մեր ուզն ու ծուծը
 պատքով կըլող հրէշը պահ մը
 դուր գաղար տար իր անկուշտ
 կըլափին ու քստմեծի մարտողու-
 թեան մը հաճոյքին համար հան-
 գիսաւ մը ուզէր առնել: Բայց ոչ,
 անկա շարունակ կուտէ, կը լա-
 փէ մեր կեանքը, էութիւնը, ու-
 մենք անզգայ, անկարեկիր, սե-
 ւամաղձոտօրէն ակնարկով կը
 գիտենք մեր կուշտին փակած
 այս վիթխարի աղբուկը՝ անհուն
 ստամոքսով մը զինուած:

Հայկական մեծ հոսանքներու
 ամենէն հանդիսաւոր ժամն է,
 Բոլոր տարրերը, գասակարգերը
 կազմակերպութիւնները, բոլոր
 տարրեր գաղափարները, տրա-
 մադութիւնները, համոզումները
 կիրքերը, ձգտումները, վաղն ի
 վաղը պիտի դան միանալ միմիան
 նպատակի մը շուրջը, յեղափո-
 խութեան, յորդահոսանքներէ մը
 ետքը շարս կողմի լեռներէն վա-
 զող հեղեղներու պէս որոնք՝ դա-
 րերէ աւելիներէ, քարքարոտնե-
 րէ, դերբակներէ անցնելով կեր-
 թեան թափիլ հովտին մէջ, հո-
 սանքի մէկ և ուժգին զանգուած
 մը ձեւացնելով:

Հանդիսաւոր ժամն է նաեւ ցա-
 ճերուն, կոյրերուն, խելագար-
 ներուն, ցնդածներուն, պառաւա-
 միտներուն, — որոնք զեւ պատ-
 կառելի Լէզգոն մը կը կաղմեն, —
 թաւաղըր անհետացումին գոյա-
 նալիք մեծ ու ահեղ այս հոսան-
 քին բախումներուն տակ: Այլ ժա-
 մանակն է որ հայ ամբողջը, կը-
 րած զմեզա՛յ գոտերէն փորձա-
 ռու, իր աչքին առջեւ հալար-
 ներով պարզուած ողբալի օրի-
 նակներէն ալ զգաստացած, իր-
 գոյութեան պահպանմանը սեւե-
 սուն բնազդին հլու հնազանդ,
 անգլխօրէն զարնէ սպաննէ իր
 գատին պաշտպանութիւնը ստան-
 ցընող անձնամուտ օրոյեաննե-

րուն զէմ՝ բոլոր անարգ քֆրոզ-
 ները, ոտքին տակ կոխուող այն
 ամէն մքրտած ճիւղները ու-
 ռոնք գեռ յանդգնութիւնը ու-
 նին թերթի էջեր՝ մրտտելու
 յեղափոխութեան նուիրակա-
 նութեանը գէտ, մեծաշառուչ
 թքնէ բոլոր այն դատարկ փի-
 լիտփայութեանց վրայ՝ որոնք
 զգաստութիւն, խոհեմութիւն,
 շրջահայեցութիւն, թմրութիւն
 կը քարոզեն: զգուանքի ծաղրի
 ծամածուծովը պատասխանէ բո-
 լոր այն իմաստուններուն՝ որոնք
 ինքզինքնին ազգային գոյու-
 թեան պաշտպան ըմբիշները
 հոչակելով՝ ուզու թիւններ ցոյց
 կուտան յեղափոխութեան տրա-
 մազմապէս հակոնտեայ:

Ձէ՛, հայուն համար ա՛լ ան-
 ցած է ներողամիտ, հեղ ոգի
 անուցանելու պահելու առաքինի
 վայրկեանը: Թանութեան հեծա-
 նին տակ իր պողպատէ քամակին
 ճունչած առնել, ինք ակունե-
 րովը, եղունգներովը պէտք է
 բզբաթէ, փողոտէ՝ հեծանին ճըն-
 շումէն ապտուելու իր գերբնա-
 կան ճիգերուն մէջ իր ականջին
 գայլի աւետարան բզզացող թու-
 լամորթ, խաբբայ և դաւազիթ
 վատերը:

Ժամ է որ մեծ, ահեղ, կարմիր
 դրոշը ծածանի: Եւրոպական բող-
 դիւանագիտութիւնը՝ ելլալով
 աթոյն դիւանարին զինուած
 մագիլէն բռնած կը պըտըրցունէ
 զայն Հայաստանի մէկ ծայրէն
 միւսը, յամր, անշուկ, անդադ-
 րում մահը սփռելու համար հոն:
 Աստուծոյ կանցնի: մահուան դան-
 դաղ հունձքը կարգաւորայ եր-
 թալով, աւեր աւերումի կը յա-
 շորդէ, հայկական մեծ պայքանի
 կայքերը կը քայքայուին, կը
 քանդուին, ցեղի մը փճացման
 մահաշունչ հովին ալիքները կը
 պտուտքին մեր հայրենիքին վր-
 րայ: Լեռներէն վար կուզեն նե-
 տել Սասնոյ քաղաքիները, զըր-
 կելու համար զիւրեք իրենց ժա-
 ուրուն պաշտպանութեանն ու
 բայց դաշտի վրայ թնդանթի ո-

րոտներու մէջ արեւու համար
 հայ ցեղին ամենէն հարազատ,
 ուժայիր, սպաստական այդ
 հիանալի նմուշները:
 Սպասելու, դանդաղելու ժա-
 մանակ չէ: Թող ընեն ինչ որ
 պիտի ընեն մեր յեղափոխական
 կազմակերպութիւնները:
 Վասնզի ժամն է միահաղոյն յառ-
 նումի:

ՇԱՒԱՐՇ

ԹՂԹԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՈՒՇ, 28 Յուլիս

Սիրելի բնակիչ,
 Մեր վերջին գրուած կարգ մը
 նամակներէն կարծեմ կրցանք
 հասկցնել թէ, յեղափոխութիւնը
 էն կարեւոր պահանջ գարձած է
 Մշեցոցս համար: Այսօր չի գըտ-
 նուիր խուլ անկիւն մը հսկ որ
 այդ միակ փրկարար գաղափարը
 մուտ չը գոնայ: Ամէն տեղ երկ-
 րին մէջ ալ կազմակեր-
 պութիւններ հաստատուած հա-
 մերաշխ ու միեւնոյն ուղղու-
 թեամբ առաջ կերթան:
 Այստեղ գոյութիւն չունի այն
 կուսակցական սին վէճերն, որ
 սրտասահմանի մէջ տեղի կու-
 նենան՝ մինչեւ 95ին «Նշակափին
 իսկ 96է սկսեալ Դաշնակցութեան
 ուղղութիւնը յաջորդած է մէ-
 ջերնիս: Դաշնակցութեան ի գատ
 ուրիշ ու է կուսակցութիւն մը
 գոյութիւն չունի, ու չի կրնար
 ունենալ: Նա ամէն վտանգ սպառ-
 նացած տեղերն կը վազէ, ժո-
 ղովուրդը պաշտպանելու համար:
 Թէեւ ես ալ, երբ արտասահ-
 մանի մէջն էի, հակայեղափո-
 խական թերթերու մէջ կը կար-
 գայի ժաս մը աղտոտ քննադա-
 տութիւններ այդ յարգելի կու-
 սակցութեան գէտ ուղղեալ, եղան
 օրեր որ ես ալ այդ ստոր քննա-
 դատութիւններէն խալուելով ա-
 մէն եկած ջանքերս չը խնայեցի
 այդ կուսակցութիւն իրբեւ վնա-
 սակար ժողովրդեան ցոյց տալով
 վարկաբեկելու: Բայց երբ հան-
 գամանքներու բերմամբ Մուշ

մասյ, տեսայ թէ, այդ կուսակցութիւնը, որ արտասահմանի մէջ շարաշար կը քննադատուէր մաս մը անձերու կողմէն, իսկ հոս, Մայր Հայրենիքի մէջ կը պաշտօնի ժողովրդէն, անոր համար որ ներկայ անտանելի դրութեան մէջ, երբ չորս կողմէն թիրաքը քիւրդը կառավարութիւնը մեր գոյութեան կը սպառնան, նա է միայն մեր անտանելի ցաւոց մխիթարիչն ու անբաժան բնկերը. որքան որ իւր միջոցներ կը ներեն, չի զլանար բնիկէ, այլ ամէն ժամանակ իւր սկսբունքին հաւատարիմ, մեզ ինքնապաշտպանութեան համար ոյժ պատրաստելու ու մեր մէջ մտցնելու ետեւէ է եղած, ու կրլլայ ընդ միշտ:

Յաւալի՞ ու շատ ցաւալի է եղբայր, որ մեր ազգը, լաւին ուժ տալու փոխարէն կը հակառակի, ամէն տեսակ ստոր միջոցներու կը դիմէ՝ մրտախուս անուանարկելու այն, որ ի շահ ժողովրդեան կը դործէ, փոխանակ սփակցելու, եղբայրական ձեռք կտակառելու ու քաջալերելու: Պատճառը, ուրիշ բան չէ, օձիկն ոչ այն ազտոտ հետքը, որ բուն դրած է մեր սրտերուն մէջ, զմեզ դէպի անբարոյականացում ու փճացում առաջնորդելով:

Հաղար և մէկ վիշտերով լեցուած սրտով կոչ կընենք արտասահման սպաստանող հայ եղբարցի մասնաւորի մեր հայրենակիցներուն որ ձեռք կառկառեն մեզ սոյն ճգնաժամին և մաս մը վատերու կողմէ սարգուած ուռուցիկ ու խաբուսիկ յորինած սուտերուն ականջ չի դնելով. որքան կարելի է շուտ մեզ օգնութիւն հասցնեն: Օր աւուր մեր շուրջը նախապատրաստական դաւադրութիւններ կը դառնան. Մուշն իւր գաւառներով սուրէ անցունելու համար: Մենք որ-

քան որ կրցանք մինչեւ այսօր գիմադրելով մեր գոյութիւնը պահպանել, պահպանեցինք, իսկ այսօրը վտանգը մեծ է, ու մենք անկարող, օգնող ձեռքերու ու անձնազօհ հայրենասէրներու կը կարօտինք, ալ ժամանկան է, օգնութեան փութալ:

Վենետիկ, 10 Սեպտ. (Ն Տ)

Սեպտ. 8ին (Ն Տ) Վենետիկի Միւթարեան միարանութիւնը սեղան տուաւ յորեկանի առթիւ եկած հիւրերուն: Այնտեղ կարդացուեցան բազմաթիւ հեռագիրներ ու մի քանի բաժակաճառեր խօսուեցան, բայց բուն հանգիստ երկրորդ օրն էր, երեկ որուն համար հրաւիրուած էր քաղաքապետը, Անվերջ և բազմաթիւ հեռագիրներ ու նամակներ կուգան գրիթէ բոլորն ալ կովկասէն, իսկ Տաճկաստան անտարբեր մնացած է:

Սրբիւնան իր և էջմիածնի միարանութեան կողմէ զրկած է Գէորգ եպ. Մանչէսթըր զրկած է Թորոս քահանայ Գուղայեցին, Հայտնելիքի հայ ուսերկու ներկայացուցիչ զրկած է: Բարիդի հայ գաղութը զրկած է Կ. Բասմաճեանը և Ս. վրդ. Պարոնեանը որ թիչ տեղերէ ոչ մի ներկայացուցիչ չի կայ: Հայ լրագրութեան կողմէ խօսուեցաւ Տ. Կ. Բասմաճեան իսկ հեռագրով մասնակցեցան՝ «Մշակ» «Մուրճ» եւ «Արմէնի» լրագիրները: Ազգ. պատրիարքարանը չը մասնակցեցաւ, այդ անտարբերութիւնը խիստ դատապարտելի է:

Երէկ երեկոյ Վենետիկը լուսավառուած էր ի պատիւ Միւթարեանց, և հրախաղաթիւններ կատարուեցան իսկ Ս. Ղաղար կղզիին լոյսերուն եւ գոյնզգոյն լուստերներու մէջ ընկղմուած էր:

ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

«Ամենազօրաւոր տէրութիւնները կազմող և «տէրութիւնները կործանող ուժը» ազգային գաղափարն էր, զոր 19րդ դարը յառաջ բերաւ: Գերմանիոյ և Իտալիոյ նման հին քաղաքակիրթ երկիրներ քաղաքականորէն բոլորովին յեղաշրջիկ վերջ անտարբերայինուժով սպառազինուած Արեւելեան Եւրոպայ ալ մտաւ, այդ ան կըսկզբի նոյն իսկ մինչեւ հիմա բոլորովին կրօնական գաղափարներով ուսուցանուած Ասիայի վրայ ալ իր իշխանութիւնը տարածել: Թոստոյ մէջ բանսլավականները կը ջանան Յինդուստանի ուսուցանող գործադրել, վերջերս Դուռը Պոստոյ մէջ Բոլոր տարաբիր թրքապատակ հայերուն ինչպէս նաեւ բոլոր հայերուն, որոնք ուսուցանան կամ ամերիկեան քաղաքացիական իրաւունքին տիրացած են, օսմ. կայսրութեան մուտքը արգելեց: Այս կարգադրութիւնը անտարակոյս տարինիւ է վեր թիւրք կառավարութեան կողմէ միակերպ ի գործ դրը-

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԿՈՎԿԱՍԻՑ

V

Զորորդ նամակումս յայտնել էի որ կովկասեան գրականութեան անկման աւելի լուրջ պատճառներ կան, և այդ պատճառներէց ամենագլխաւորը և հիմնականը այն է որ ներկայումս կովկասեան ոչ մի գրագէտ ներկայ ժամանակների ազգային ոգու, տրամադրութեան, պահանջների և ձգտումների մարդ չէ: Ներկան չեն հասկանում, իսկ ապագան գուշակելու կամ պատրաստելու կարողութիւնը բոլորովին չունեն:

Ներկայ գրագէտներից միայն Ահարոնեանը զուրա եկաւ, որ կարողացաւ հետաքրքրել ժողովուրդին — հայի ներկայ ցատերը զգայուն և զեղչցիկ կերպով արտայայտելով:

Ահարոնեանի զգայուն կերպով գրելու, զեղչցիկ կերպով արտայայտելու պատճառը բացի իր գրելու ընդունակութիւնից, և այն է, որ Ահարոնեան մասամբ ներկայ ժամանակի մարդ է իր ձգտումներով խորակտիրով:

Մեր միւս գրողները ամէնքն էլ սովորական ազատամիտներ էին, որոնք Արծունի, Բաֆֆի, Գամառ-Քաթիպայ աստղերի մոլորակների դերն էին կատարում և հէնց որ այդ աստղերը մարեցին այդ մոլորակներն էլ իրենց ստացական լոյսը կորցրին:

Բաֆֆի և Գամառ-Քաթիպայ ձգտում էին ազգային լայն ազատութեան, իսկ նրանց մոլորակները կուուսէին ժողովրդի փոքրիկ թերութիւնների դէմ և մեր ժողովրդը վերանորոգելու գործի հասարակ մշակների դէմ էին կատարում: Ճարտարապետները անհետացան, համայնները գլուխները կորցրին:

ուսած սիստէմին մէկ մասը կը կազմէ, որուն բովանդակութիւնը ոսկեղջիւրի եզերքին դիւանագէտները կամփոփեն: Անտառուն և Հայաստանը կցե օտմանցիներուն! բանաձեւին մէջ. Փոքր Ասիան, հիմա շատ մը ժողովուրդներէ բնակուած երկիր մը պէտք թրքացնել, և այս նպատակին հասնելու համար կուզուի Փոքր Ասիոյ մէջ թիւրք ժողովրդէն վերջ ամենազօրաւորին, հայկականին, ըստ կարելուն բնաջնջումը:

Յինդուստաններու և հայերու հալածանքը առ միայն երկու պարագային ալ ճնշողները կրթութեամբ աւելի յետադէմ ժողովրդներն են, որոնք իրենց ազգային առանձնայատկութիւնը իջնասու ուրիշ ազգերու տարածելու ջանքեր կընեն, և ան ալ ամենէն անմիտ միջոցներով:

Այս տողերը կարդացած ատենս մտաբերեցի հայ բարոյական գիտնականներու ձիգերը, սրտնցով կուզուի մեր դատը Եւրոպային ճանչցնել ատ-

Այդ համայնները որքան էլ անշնորհ, բայց և այնպէս կամայակամայ վազում էին իրենց առաջնորդների ետեւից, իսկ այսօր համալուծիւն անգամ չեն կարողանում կատարել մեր վերածնութեան գործի մէջ:

Այդ գրութեան մէջն են ներառուած կովկասահայ բոլոր մտաւորական կուսակցութիւնները, թէ յառաջդիմականները և թէ պահպանողականները. նոյն իսկ, կարելի է ասել որ, այդ կուսակցութիւններին այսօր անկարելի է որոշել իրարից:

Երկրորդ պատճառը մեր գրականութեան անկման այն է, որ այսօր մենք կովկասում չունինք մի մարդ, որը թէ մարմնացումը լինէր հայ ժողովուրդի ամենալայն ձգտումների և թէ կարողութիւնը ունենար գրելու ու իր ետեւից քաշելու երրորդական երկրորդական ընդունակութիւնները: Սրանից քսան տարի տառաջ գոյութիւն ունէին Վրճբունի, Բաֆֆի, Գամառ-Քաթիպայ, դրանք իրենց ժամանակի ազատական ամենաորոշ, ամենաընդունակ և ամենակարող մարդիկն էին, իսկ մեր ժամանակը ուրիշ Արծունիներ, Քաթիպաներ և Բաֆֆիներ ունի, Հիմա աւելի շատ բանէ պահանջում քան թէ այդ յարգելի հանդուցեալների ժամանակ էր: Հիմա մեր կեանքի պայմանները շատ են սիրտված:

Ներկայ ժամանակի Արծունիները, Քաթիպաները և Բաֆֆիները Բաֆֆիները, Պետոները են: Առաջինների ժամանակ խօսել պէտք էր, հիմա խօսքը գործի պէտք է վերածել:

Իսկ գործողների գործերը խօսքով պատկերացնելու համար, պէտք է նոյն կեանքով գոնէ մի քիչ ապրել ու նոյն բարոյական և քաղաքական պահանջները ունենալ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԸ

Գերման մամուլի հայկական խրնդրոյ նկատմամբ պահած դատապարտելի լուսութեան հանդէպ մարդ տեսակ մը սիրտինք կըզգայ. երբ մերթ ընդ մերթ կարեւոր թերթերու մէջ իրականութիւնը իսկական գոյնով ներկայացնող յօդուածներու կը հանդիպի: Ես տրամադիր եմ ասիկա իրրեւ լուստերուցի մը ընդունիլ և ակնկալել որ իրբորէն մեր գաղտը լուսութեամբ անցնող մամուլ մեծամասնութիւնը ըմբռնելով իր կոյնան վեհութիւնը պարտաճանաչ ուզող թեան մը հետեւի հայերու նկատմամբ: Անցեալները «Նասիօնալ Տայթունկ» մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէր հետեւեալով: «Ազգայնութեան սկզբունքը 20րդ դարուն»:

կէ բարեբար արդիւնք մը սպասելու: Յարմար առիթն է մի քանի խօսք ըսել այդ մասին:

Հայ Բարեկամաստներուն տրամադրութիւնը, ազգին ու է կերպով օգտակար ըլլալու, շատ գովելի է, միայն միջոցը թէ Բարեկամաւորի և թէ ազգին օգտակար ըլլալու անյարմար է. վերոյիշեալ յօդուածին նման գրութիւններ քաղաք. թերթերու մէջ սյնքան յաճախ չեն երեւար, որ կարենային նպատաւոր հանրային կարծիք մը կոյսացնել: Եւ ներթափանք թէ այսօր ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը հայերուն հանդէպ համակրանք տածէր, ինչ զրատական հետեւեալ կրնար յառաջանալ մեզ համար, քանի որ հանրային կարծիքը, ժողովուրդին կամքը չէ որ մեր ազգին ճակատագիրը կը վճռէ և մեր ժողովուրդին սպագան կառավարողէ: Մենք դեռ կապրինք «Իրաւունքը զօրաւորին է» շրջանին մէջ, և այս իրաւունքը տրուած է առժա-

Մեր բոլոր գրողները՝ ոմանք մտքով, ոմանք էլ ֆիզիքապէս բոլորովին ձերբացած մարդիկ են ու ներկայ մտքուր և զաղափարական երիտասարդութեան հետ գրեթէ առնչութիւն չունեն, նրանից նոյնքան հեռու են որքան և պահպանողականները:

Եւ մոռանալ, կամ չը նկատել այս բոլոր գրողան փաստերը ու կարծել ի՞նչ նեղ կուսակցականութիւնը մեր գրագէտներին ընդունակութիւնը մեռցնում է ու դրա համար կովկասում մտաւոր կեանք չըկայ, գրականութիւնը սնանկանում է, մեր հնացած և վառամած գրագէտներին կողմից կամ ինքնախաբէտութիւն է, կամ թէ ժողովրդի աչքին թող փչել:

(Եւրոպական)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԸ

Հուր՝ կը պտտի թէ Սուլթան Համիտ ամենեւին տրամադիր չէ զիջանել Թրանսայի և պատերազմի պատրաստութիւններ կը տեսնայ, սրովհետեւ մեծ պետութիւն մը սուլթանը զազտնի կերպով կը պաշտպանէ եզեր:

Թրանսական մամուլը կը կարծէ որ Սուլթանը պաշտպանող մեծ պետութիւնը Անգլիան է: Իրողութիւնը այն է որ Թրանսասայի մամուլը ընդունելութեան խնդրով զբաղած՝ դեռ կտրուկ միջոցներու չէ գիտած:

Չինու խնդիրը լմնցածի պէս է, սակայն Չինաստանէն կրկին յուզիչ լուրեր կու գան թէ՛ պօքսէրները կը պատրաստուին նոր և աւելի գորեղ ապստամբութեան մը, որպէս զի կարենան ամէն օտարները երկրէն դուրս վանել:

Հիւսիսային Ամերիկա սարսափի մէջ է, նախագահ Մակ Գինլիի վրայ կատարուած սպանութեան փորձը սարսեցուցեր է ամբողջ երկիրը և Եւրոպան: Թրանսայի մէջ այդ սարսափին ազդեցութեանը աւելաւելի խիստ միջոցներ ձեռք կառնուին Չարին կեանքը ու է վտանգէ զերծ պահելու համար: Մակ Գինլիին սպանելի փորձող անիշխանականը գեռ կը պնդէ որ ինք ընկեր չունի սակայն ամեն տեղ կը վստուցուի որ Քուլթուս այն պաշտօններու և խումբէն է որոնք որոշած էին քանի մը վեհապետներ իրարու ետեւէ սպաննել:

Անցեալները եւրոպական թերթերը լուր տարածեցին թէ Չարը մտադիր է միայն վեհապետներէն ժողովք մը կազմել քաղաքական այլեւայլ բարդութիւնները բառնալու համար: Հիմա այդ ժողովին մասին աւելի որոշ կերպով կը խօսին: Կըսեն թէ Չարը պիտի առաջարկէ Մակ Գինլիի խնդիրը կարգադրել և Անգլիաի ու Թրանսայի պատերազմին վերջ տալու համար միջոցներ խորհիլ:

Հայկական խնդիրը կարգադրել ինչպէս կերբի Չարին ծրարողին մէջ զայս թիւն չունի:

Մենք կը կասկած չենք որ Չարը այժմ այդպիսի ժողովի մը նախաձեռնարկ ըլլայ: մանաւանդ իր «խաղաղութեան ժողովին» անյաջողութենէն քիչ մը փորձուելէն յետոյ:

Սակայն, եթէ իրապէս առանկ ժողով տեղի ունենայ և հայոց խնդիրը մոռացուի, հայերս պիտի պարտաւորուինք նշանակելի գործով մը վեհապետներու արքայական սեզանին վրան դնել մեր խնդիրն ալ: Անոնք թող մեզ մոռնան, բայց մենք չի պիտի մոռնանք մեզ և մեր խնդիրը:

էն

Հնչակ Թերթին Եւ Իր Կոնսուլարին

12 Յունիս 1901 թիւ մեր յայտարարութեան չպատասխանեցիք և Լօնտոնի «Կեդրոնը» ու Պուրկազի խըմբակը չը ներկայացուց մէկը իր դատը պաշտպանելու եւ իր նուիրական պարականութիւնը կատարելու համար:

Պուրկազի «Հնչակեան» մանածիդի նախկին անդամին եւ կնքապահին յայտնութիւններն ալ լռութեամբ մարտեցիք ու ինչ կարող էիք ընել բացայայտ ճշմարտութեան հանդէպ, չէ որ ստախոսներու և խաբեբաներու միակ արհեստն է խաւարի մէջ գործելը:

Չենք գարմանար ձեր բռնած այդ ընթացքին համար. որովհետեւ ուրիշ բան կարելի չէ սպասել կասկածելի անձերէ կազմուած խմբակէ մը որ յեղափոխութեան անունին աւակ ծածկուած և քողաքներու ո՞վ գիտէ որ ծովը մտած անկէ դուրս կարծակին պատգամներ, հրամաններ սպանալիքներ, վճիռներ ու անոր ասոր հասցէին ուղղուած հայհոյութիւններ և զրպարտութիւններ, որոնք եզրայրը եղբոր զէմ զինելէ և անմեղներու արիւնք մտնելէ դատ օգուտ չունէին եւ չունին քնաւ:

Ճշմարիտ եւ անկեղծ հայրենասէրը կամ յեղափոխականը խաբեբայ ու բոլորովին սուտ լուրեր հրատարակելով եւ ժողովուրդին միտքը պղտորելով չը զբաղիր, որ անբարոյականութեան ամենատեսակներն է, այլ կը գործէ, եւ կայծակի արագութեամբ կը հասնի այն վայր, ուր գործ կայ, ուր ազգային շահերը կը վտանգուին, ուր յեղափոխութեան ստակները յուժապէս կը վատնուին, ու կը կատարէ իր պարտականութիւնը, թէև մենք յեղափոխական եղած չենք, բայց այնպէս կըմբռնենք յեղափոխութիւնը եւ մեր հետ ամեն անոնք, որ քիչ չափ կը հասկնան, թէ ինչ է ազգասիրութիւնը եւ անշահախնդիր գործունեութիւնը:

Եթէ ես կուսակցութեան մը իրաւունքները բռնարարող եղած եմ տարիներ յառաջ, ո՞ր էին մինչեւ ցարդ ձեր գործակալ ազգասէր պարոնները ու իրենց «կանանհար» և նոյնիսկ հիմայ ինչու չէք պատասխաներ իմ դատուելու հրաւերիս ու հրապարակէն փախուստ կուտաք:

Չարդուող ժողովուրդ մը, կը կարծէք որ մեր վէրքերը ցոյց տալով ուրիշին համակրանքին կարծանաք:

Լուրջ խորհողներ կը ծիծաղին մե վրայ որ գործունեութեան բուն ասպարէզը լքած ու իրենց թիւն առջեւ խնամած ենք համակրանք մուրալու և կամ կոնֆէրանսներով, հրատարակութիւններով հանրային նպատակներ կարծիք մը գոյացնելու: Գործի վայրը հայրենիքն է եւ ոչ արտասահման: Մենք օտարին համակրանքը կը շահինք այն ատեն երբ մեր ուժերը նուիրենք հայրենիքի մէջ ինքնապաշտպան ու ժը ստուարացնելու զաղափարին: Ուրեմն խնայենք մեր նիւթականը, խնայենք մեր ժամանակը, խնայենք մեր գրիչը, խնայենք մեր կրիտասարդական առոյգ զօրութիւնը, զանոնք միմիայն յեղափոխութեան նուիրելու և յեղափոխութեան միայն:

Սեղմներ կուողներու շարքերը, այն ատեն հանրային կարծիքը ինքիմեն

Այս ամենը ցոյց կուտան թէ՛ զուք, «Հնչակ» հրատարակող պարոնները ու օգնական «կանանհարները» ուրիշ բան չէք, եթէ ոչ խաբեբայութեան եւ խաբեբայութեան մարմնացումը եւ կաշխատիք սեւացնել, մրտնել ամէն պատուաւոր մարդիկ ստոր հաշիւներէ առաջնորդուած:

Ու «Հնչակ» ի մէջ հրատարակել Սահակեանի մը պէս արարածին զերածները. — երբեք ինչ բլալը ամէն մարդ զիտէ. — ըսողները զուք էիք, ապացոյց մէ բարոյական այն անկման, ուր կը գտնուիք զուք, ձեր «Հնչակ» թերթը ու Պուրկազի սեւ գործակալները:

Յովհաննէս Սահակեանի մասին զաղափար ունենալու համար կը յանձնարարենք Պ. Հնչակեաններուն կարգաւ «Ճարտավէա Վեդիք» անուն պուրկ. պաշտօնական թերթին նօմլրօ 229 և 21 հոկտ. 1899 թուոյն մէջ հրատարակուած պաշտօնական ազգուր: Կարծեմ կը բաւէ եթէ երբէք ականջ ու աչք ունիք. կը սպասենք ձեր ներկայացուցչին կամ ընկիւք կարգադրութիւններուն պէտք եղածը անօրինելու համար:

ՄԻՍՍՔ ԹՈՐԻԿԱՆ

28 օգոստոս 1901
Պուրկազ

ՅԱՅԱՏՈՒՐՈՒԹԻՒՆ

«Փարոս» ի առաջին տարեշրջանի վերջին 101րդ թիւին մէջ, 28 մայիս 1898, խմբագրութիւնս կըսէր՝

«Յառաջիկային վերապահելով «Փարոս» մէկ տարուան մէջ կատարած բարոյական գերին վրայ «խօսել, կը փութանք յայտարարել որ «Փարոս» երկրորդ տարեշրջանը սկսելէ առաջ՝ հիմնական ինչ ինչ կարգադրուած թիւներ անհրաժեշտ ըլլալուն, ստիպուած ենք ժամանակ մը դադարեցնել անոր հրատարակութիւնը՝ այդ ժամանակամիջոցին մէջ պէտք եղած միջոցները ձեռք առնելով՝ ապահովեցնելու համար—եթէ երբէք կարելի է— Եգիպտոսի այդ միակ թերթին

մապէս կառավարութեան ղեկավարներուն, որոնք իրենց կեանքին մէջ միայն «ես» մը ձանցած են:

Անոնց համար ո՞չ բարոյական, ոչ պարտաճանաչութիւն և ո՞չ ալ մարդասիրութիւն գոյութիւն ունի: Եւ հանրային կարծիքը, որքան ալ զօրուոր ըլլայ ան, դեռ չէ կրցած խորտակել անոնց պատմական դերը: Չայս ապացուցանելու համար պատմութեան էջերը քրքրելու հարկ չիկայ Դաւան փորձառութիւնները, որոնց մէջէն անցաւ Պօլը ժողովուրդը դեռ թարմ ու կենդանի են: Եւրոպայի մէջ հանրային կարծիքը Պօլըներուն ի նպաստ ծայրայեղութեան հասաւ: Ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհը միաձայն բողբոջեց, պուսաց, գուսաց: Այս գոռում գոչումը սակայն չը կըրցաւ պալատները ու դռները տապալել և նախատանոց թուրի տեղատարափով մը փոքր ժողովուրդները ճակատագիրը խողալիք ընող կարգ մը լաճերը ստիպել, որպէսզի մեծ անի-

րաւութիւնը հատուցում ստանայ: Կառավարութիւնները միացին սառնասիրտ, լիբր, անտարբեր, անխիղճ ինչպէս Հայկ. կոտորածներու ժամանակ: Այսպէս կը պահանջէր անոնց շահը: Ինչու միջամտել, կը խորհին անոնք, մենք թող կոտորենք որ կուր շարունակուի ի վնաս Անգլիոյ: Պօլըները, որոնք իրենց մէջ մարմնացուցած են սգառութեան չքնաղ օգի մը անվհաս կը շարունակեն իրենց կռիւը վտանգ ըլլալով մղուած կռիւի արդարութեան ու յաղթանակին վրայ:

Արդեօք հայերուս պէտք է վերագրել սա յատկութիւնը թէ առանց սխալի գործի չենք ձեռնարկել: Այս փաստացի իրողութիւնները ի նկատի ունենալով պէտք է զարմանանք անոնց վրայ, որոնք կուզեն Եւրոպայի մէջ հանրային կարծիք գոյացնել և առ այս նիւթական կարեւոր զոհողութիւններ կրտահանեն:

Բաց աստի մենք իրաւունք ո՞ւնինք օտարէն համակրանք սպասելու իրրեւ

կը կազմուի, ** այն ատեն կարելի է խօսիլ զուրջ գործունեութեան մասին:

ԳԱՒԱՌԱՅԻ
Օգոստ. 3 Բ... (Գերմանիա)

(*) Այն չափով որ մենք ուրիշն օգնութիւն կը յուսանք, նոյն քանակութեամբ կը տուածենք մեր ինքնապաշտպանութեան գործի մէջ և կը թուլացնենք մեր յեղ. նկարագիրը անհամար զոհերու արիւնով զնուած:

(**) Եթէ երբէք ունէ օգտակար հետեւանք կրնայ ունենալ մեզ համար Ը. Հ.

կանոնադր հրատարակութիւնը։
Այսօր ուրախ ենք կարենալ
աւետելու մեր եզրայտարանակ սի-

Մեր առաջին թուոյն վերապա-
հելով խօսիլ այն ամէն կարգադ-
րութիւններու վրայ որոնք այս

Յուսարով որ պիտի հաճիք ձեր
համակրութեամբ քաջալերել մեր

Հիւնադիր-Տնօրէն
ՓԱՐՈՍ շրագրի
Յ. ԱԼՓԻԱՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐՈՆԻԿ

Օգոստոս 18ին Սուլթանի տա-
րեգարձի Ալէքսանդրէոյ հայ եկե
ղեցւոյն մէջ գաղտնի ոստիկան-

Որչափ ստորին զաւակներ ծնած
է մեր ժողովուրդը։ Յիրաւի որ

Այդ փթած ծերուկը այնքան
խելք չունէր որ ոստիկանութեան

րութիւն եպիսկոպոսը 3000 ոս-
կինոց կալուածք մը նուիրեր է
Երուսաղէմայ վանքին, այդ կտ-

— Իցմիրի առաջնորդ Մու-
րատեան եպիսկոպոս Մուրատեան,
քահանայնեան պաշտօնական մար-

Ստոր Գարեգին եպիսկոպոսը
ինչպէս կերէի աւելի բարձրա-

— Անցեալ օրուայ թուոյն Հա-
յաստան վերնագրով առաջնոր-

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ս

Աւստրիական դեսպանի հրա-
մանով Սելանիբի հիւպատոսա-

— Արեւմտեան Արաբիան բա-
ցարձակապէս ապստամբած է

Թէեւ թրքական բանակի 7րդ
զօրաբաժինը մօտ 40000 հոգիէ

— Սուլթանը յոյն կառավա-
րութեան պահանջներէ Տամատ

— Բ. Իուր ֆրանսացի պա-
հանջատէր Թիւպինի հետ հա-

— Սուլթանական իրատեղով մը
կը վերցնուին այն խիստ միջոց-

— Սուլթանական իրատեղով մը
կը վերցնուին այն խիստ միջոց-

կար գործակատարին եռանդուն
գիմումներուն հիման վրայ։

— Սուլթանը հրամայեր է բո-
լոր նահանգապետներուն որ խըս-
տութեամբ վարուին մի միայն

— Պօլսէն «Թայմս»-ի կը հե-
ռագրեն թէ՛ պետական խորհր-
դին նիստին ժամանակ Նէյլի

— Լուր կը պտտի թէ կարնոյ
մէջ ալ խառնակութիւններ տեղի ու-

— Տէյլ Մէյլ՝ անգլիական թեր-
թէ կը հաղորդէ թէ՛ Հոմար Պա-

Ի Տ Ա Լ Ի Ս
«Տէյլ Մէյլ» անգլիական թեր-
թէ կը հաղորդէ թէ՛ Հոմար Պա-

Չ Ի Ն Ա Ս Ս Ա Ն

Արդէն Չին զօրքերը մտած են
Բէքին և ոստիկանական պաշտօն-

— Կայսրը արդէն բարենորո-
գում մտցնելու համար հրովար-

Ռ Ո Ւ Ս Ի Ա

Եսասնայա Բալխանի մէջ (Թօ-
լսթօյի կալուածքը) տեղական ոս-

Նոյն սուլթանով վարժուհի մըն
ալ աշակերտներով եկած էր։

Թ Ր Ա Ն Ս Վ Ա Լ
Քեարթաուէն ֆրանսական թերթի
մը կը հեռագրեն թէ՛ Բրէթօրիայի

Ոստիկանութիւնը կը կարծէ որ մեծ
գաւաղութեան մը հետքերը գտած է

— Նախագահ Քրիսկէրի որդիներէն
մին անձնատուր եղեր է անգլիացի-

Ա Մ Ե Ր Ի Կ Ա

Նիւ Եօրքի «Ազատութիւն» լրագրի
խմբագիր անիշխանական Իօհան Մօսթ

Չը նայած որ բժշկները շատ մ. ձ
յոյսեր ունէին Մաք-Քինլիին առողջա-

Տ Օ Ք Թ. Մ. Վ Ա Ր Դ Ա Ն Ե Ա Ն
Մանկարարձ եւ մասնագէտ կա-

Փոխադրած է իւր բնակարանը
Մուսալլա Աճէմի սրճարանի փողոցը,

Թ Ա Տ Ր Ո Ն Պ Օ Ր Ի Ս
(Հումիլիանոսօ)

Վ. Ա. Ռ. Է. Թ. Է. Խ. Մ. Ռ. Է. Կ. Մ. Ն. Է.
6 Սեպտեմբեր 1901. հինգշաբթի.

Ի Ն Պ Ա Ս Ս
Խմբին առաջնակարգ գերակատար-

Տիար Ե. Տիկին Գ. Յակոբեանի
Ռ Օ Մ Է Օ Ժ Ի Լ Ի Է Թ
Եղերից 6 արարուած. 8 պատկեր

ԽՄԲԱՎԳՐՈՒԹԻՒՆ. «ՇՆՐԺՈՒՄ»-Ի

Կը սպաղարուին ամէն լեղուէ
այցեատմն, հասցեատմն, նամա-

Գիները յոյժ գիւրամատչելի։
Ուրիշ քաղաքներէ եկած

Օ Ա Ն Չ Ի Ր Ս Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Ե Ն Ե Ր Ը Կ Ա Ն Ի Թ Կ

Օտговорникъ:

Мурадъ-Ераносянъ

Печ. Взаимность — Варна